

FRIEDRICH NIETZSCHE

Dincolo de bine și de rău

Ediția a II-a

Traducere din limba germană de
VICTOR SCORADEȚ

Prefață de
VASILE MUSCĂ

CUPRINS

Perspectiva lui „dincolo de bine și dincolo de rău” (Prefață de Vasile Muscă).....	5
Capitolul I. Prejudecăți ale filosofilor	34
Capitolul II. Spiritul liber.....	59
Capitolul III. Ființa religioasă	82
Capitolul IV. Maxime și interludii	101
Capitolul V. Contribuție la istoria naturală a moralei	115
Capitolul VI. Noi, învățații.....	139
Capitolul VII. Virtuțile noastre.....	160
Șapte mici dictoane despre femeie.....	183
Capitolul VIII. Popoare și patrii	188
Capitolul IX. Ce este aristocrația?	215

PERSPECTIVA LUI „DINCOLO DE BINE ȘI DINCOLO DE RĂU”

Considerațiile pe care le prezentăm în continuare își iau ca pretext două lucrări ale lui Nietzsche – *Dincolo de bine și de rău. Preludiu la o filosofie a viitorului (Jenseits von Gut und Böse: Vorspiel einer Philosophie der Zukunft)* – 1886 și – *Genealogia moralei. O scriere polemică (Zur Genealogie der Moral. Eine Streitschrift)* – 1887. Scopul acestor considerații este de a aduce cele două cunoscute lucrări nietzscheene mai aproape de înțelegerea cititorului de astăzi prin invocarea unor date de biografie și de biografie intelectuală ale autorului lor.

1.

Cele două lucrări – *Dincolo de bine și de rău* (1886) și *Genealogia moralei* (1887) – aparțin aceleiași perioade a creației nietzscheene. Una relativ mai liniștită, în măsura în care se poate spune că în atât de zbuciumata existență a filosofului se întâlnesc și asemenea episoade care contrastează cu tot restul vieții sale. Ea este cuprinsă între două secvențe declarate de boală și poate fi circumscrisă între 1883 și prăbușirea din 3 ianuarie 1889 de la Torino, din care Nietzsche nu va mai reuși să se ridice niciodată. Va ieși din ea doar odată cu moartea sa, survenită la Weimar în 25 august 1900.

Mai înainte însă, din 1879, Nietzsche se pensionează la numai 35 de ani renunțând definitiv la postul său de profesor de filologie clasică, pe care l-a deținut între 1869-1876 la Universitatea din Basel. Va trebui să trăiască de acum înainte dintr-o pensie anuală oferită de orașul și Universitatea din Basel. Beneficiul cel mare al acestei situații se poate înregistra însă în planul gândirii, al creației nietzscheene. Eliberat de obligațiile sale universitare, Nietzsche realizează condiția ideală a gânditorului autonom, deplin independent de orice constrângere din afară, care își poate permite o libertate absolută de mișcare a ideilor sale într-un registru tematic practic nelimitat (este ceea ce se numea în epocă *Privatgelehrter*). Pentru Hegel și pentru toți gânditorii de școală hegeliană, de altfel, libertatea ca climat social exterior contează ca o condiție fundamentală a actului gândirii și tocmai existența ei în Grecia antică este cea care a asigurat extraordinara dezvoltare de aici a filosofiei. Într-o scriere polemică din *Parerga și Paralipomena* intitulată „Über die Universitäts Philosophie” („Despre filosofia universitară”), Schopenhauer va întoarce această idee hegeliană a libertății ca o condiție a filosofiei chiar împotriva lui Hegel. Un filosof, profesor universitar, constituie un angajat de stat, un simplu funcționar, gândește la comandă în schimbul unei remunerații financiare, nu poate fi liber nici în viață, nici în gândire. În aceste împrejurări, nu numai că nu poate gândi și rosti adevărul, dar printr-o atitudine de sofist este chiar interesat să-l escamoteze. „Astfel – conchide Schopenhauer – profesorii universitari de filosofie ajung într-o situație foarte specială (*eigentümlich*) și putem, în sfârșit, denunța odată pentru totdeauna secretul acesteia. În toate celelalte științe profesorii au doar obligația de a preda, după puteri și posibilități, ceea ce concordă cu adevărul și cu corectitudinea. Doar în cazul profesorilor de filosofie

lucrurile trebuie cercetate *cum grano salis*. Filosofia are această particularitate că problemele științei sale sunt identice cu cele asupra cărora religia emite judecăți; de aceea am numit-o metafizică a poporului. Potrivit acestui model, profesorii de filosofie ar trebui să predea și ei ceea ce este adevărat și corect: dar aceasta trebuie să fie. În principiu și în mod esențial, identic cu ceea ce susține religia statului (*Landesreligion*), care este, desigur, în aceeași măsură și adevărată și corectă.”¹

Controlul exercitat de puterea politică asupra gândirii se realizează prin intermediul religiei oficiale, încât pentru un profesor de filosofie a contrazice o propoziție a religiei de stat echivalează cu a te opune statului însuși. „Prin urmare, atâta timp cât există Biserică, la universitate nu se va îngădui decât predarea unei filosofii care va acorda o mare atenție religiei statului pe care, în punctele ei esențiale, va trebui să o urmeze în paralel și care se va trage din ea.”² Concluzia lui Schopenhauer este categorică: „De aceea este extrem de rar ca un profesor de filosofie să fi fost în același timp un filosof adevărat”³. „Aceasta nu împiedică pe acești înguști filosofi de universitate să se simtă fericiți totuși sub aceste restricții; pentru că țelul lor este de a câștiga un venit onorabil și cinstit, pentru ei, femeia lor și copiii lor, precum și de a se bucura de o oarecare reputație în fața oamenilor”⁴ Lucruri valabile, toate, în linii mari și pentru universitarii de astăzi.

¹ A. Schopenhauer, „Über die Universitäts Philosophie” în *Parerga și Paralipomena*, Zürich, Diogenes Verlag, 1977 Bd. I, p. 158.

² Ibidem p. 158.

³ Ibidem p. 159.

⁴ Ibidem p. 159.

O întrebare se insinuează neliniștitoare: cum a resimțit Nietzsche această stare existentă în universitățile germane din vremea sa? El este unul din primii și cei mai acuti critici ai situației în care se află Universitatea germană a vremii sale, asupra căreia revine în mai multe rânduri. În capitolul „Ce le lipsește germanilor” din *Amurgul idolilor* (1889), pe care prin convenție am putea-o considera drept o lucrare „târzie”, critica Universității germane vine în contextul mai larg al condamnării întregii culturi germane. „Să facem un calcul aproximativ: cultura germană nu numai că e limpede că se află în declin, dar nu lipsesc nici suficiente motive pentru asta”⁵. Asupra germanilor apasă responsabilitatea unui răspuns dificil de dat – „aveți – pot fi chestionați germanii – fie și numai un singur spirit care să *conteze* pentru Europa? Cum a contat un Goethe al vostru, un Hegel al vostru, un Heinrich Heine al vostru, un Schopenhauer al vostru? – Faptul că nu mai există nici un singur filosof german – în privința asta uimirea e nesfârșită”⁶.

Însă Nietzsche îl identifică cu precizie și pe cel care se face vinovat pentru această stare lamentabilă în care se zbate spiritul german. Este ideea de Imperiu, care a provocat ruina spiritului. „În istoria culturii europene, ascensiunea «Imperiului» înseamnă mai înainte de toate asta: o deplasare a accentului principal”⁷. Imperiul și-a subordonat întru totul spiritul cu pretențiile sale, sub forma lozincii înșelătoare a „statului cultural”. „Cultura și statul – observă Nietzsche – să nu ne amăgim în

---

⁵ Fr. Nietzsche, „Ce le lipsește germanilor” în *Amurgul idolilor* în vol. *Știința voioasă. Genealogia moralei. Amurgul idolilor*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 494.

⁶ Ibidem p. 495.

⁷ Ibidem p. 495.

această privință, sunt antagoniști; «statul cultural» nu-i decât o idee modernă. Ambii trăiesc și se dezvoltă unul pe seama celuilalt. Toate marile epoci de cultură sunt perioade politice de declin; ceea ce e mare în sensul culturii a fost nepolitic, ba chiar antipolitic...”⁸ Dovada o face Goethe: în marile sale opere el este a-politic, supra-istoric, abordează lucrurile din unghiul eternității. Nietzsche reclamă, în replică, o distincție corectă a capacităților spirituale de care dispune un popor la un moment dat. – „nimeni nu poate cheltui mai mult decât are”⁹. De aceea – „dacă te cheltuiești pe putere, pe marea politică, pe economie, pe relații internaționale, pe parlamentarism, pe interese militare, dacă îți consumi în această direcție cuantumul de rațiune, seriozitate, voință, auto-depășire ce-l reprezinți, atunci el va lipsi în cealaltă parte”.¹⁰ Putem constata un consens cu Titu Maiorescu, absolut întâmplător, dar semnificativ. În „Prefața” la ediția din 1874 a „Criticelor” marele nostru critic scria într-un perfect acord cu Nietzsche – „Puterile unui popor, fie morale, fie materiale, au în orice moment dat o cantitate mărginită. Averea națională a românilor are astăzi o cifră fixă, energia lor intelectuală se află asemenea într-o câtimă fixată. Nu te poți juca nepedepsit cu această sumă a puterilor, cu capitalul întreprinderii de cultură într-un popor. Timpul, averea, tăria morală, agerimea intelectuală ce le întrebuințezi pentru o lucrare de prisos, necum pentru o lucrare greșită sunt în veci pierdute pentru lucrarea cea trebuincioasă și cea adevărată.”¹¹ Concluzia pe care Maiorescu o scoate de aici pentru români sună la fel de categoric ca cea a lui

---

⁸ Ibidem p. 495.

⁹ Ibidem p. 494.

¹⁰ Ibidem pp. 494-495.

¹¹ T. Maiorescu, *Critice* în vol. *Opere* – București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă; 2005 – vol. I, p. 4.

CAPITOLUL IV

MAXIME ȘI INTERLUDII

Acela care este dascăl din fire, ia toate lucrurile în serios numai în raport cu discipolii săi – chiar și pe sine.

„Cunoașterea de dragul cunoașterii” – iată ultima capcană pe care ne-o întinde morala: astfel ajungi să te încurci încă o dată cu totul în plasa ei.

Puterea de seducție a cunoașterii ar fi minoră, dacă în drum spre ea nu ar trebui depășite atâtea pudori.

Suntem ingrați față de Dumnezeuul nostru: el *nu are voie* să păcătuiască!

Înclinația de a te lăsa călcat în picioare, furat, mințit, asuprit, ar putea fi pudoarea unui *Dumnezeu* printre oameni.

Dragostea pentru *unul* este o barbarie: căci ea se exercită în dauna tuturor celorlalți. Chiar și dragostea pentru Dumnezeu.

„Am făcut asta”, spune memoria. „Nu se poate să fi făcut eu asta”, spune mândria mea și rămâne neînduplecată. În sfârșit – memoria cedează.

Nu ai observat destul de bine viața, dacă nu ai văzut și mâna care, plină de menajamente – ucide.

Dacă ai caracter, ai și o experiență caracteristică a ta, care revine tot mereu.

Înțeleptul ca astronom. – Câtă vreme continui să percepi stelele ca pe ceva „deasupra ta”, îți lipsește încă privirea celui care știe.

Nu intensitatea, ci durata sentimentelor elevate îi face pe oameni elevați.

Cine își atinge idealul, prin chiar faptul acesta îl depășește.

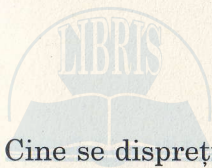
Există păuni care își ascund coada lor de păuni tuturor privirilor – numind asta mândria lor.

Un om de geniu este insuportabil, dacă nu mai posedă cel puțin încă două însușiri: recunoștință și curățenie.

Intensitatea și natura sexualității omului urcă până în cele mai înalte piscuri ale spiritului său.

În împrejurări pașnice, omul războinic din fire se aruncă asupra lui însuși.

Ne folosim principiile pentru a ne tiraniza obiceiurile, sau pentru a le legitima, omagia, admonesta, ascunde – doi oameni cu principii identice au probabil în vedere lucruri cu totul diferite.

Cine se disprețuiește pe sine se prețuiește totodată ca ins care se disprețuiește.

Un suflet care se știe iubit fără să iubească la rându-i își trădează zațul – străfundurile lui urcă la suprafață.

Un lucru care se lămurește înțelegerii noastre, încetează să ne mai intereseze. – Oare ce a vrut să spună acel zeu care ne sfătuia: „Cunoaște-te pe tine însuți!” Să fi însemnat asta: „Încetează de a te mai interesa pe tine însuți! Devino obiectiv!” – Dar Socrate? – Dar „omul științific”?

E îngrozitor să mori de sete pe mare. Oare chiar trebuie să vă sărați adevărul într-atâta, încât să nu mai poată stinge setea?

„Compasiune cu toți” – asta ar fi asprime și tiranie cu *tine* dragă vecine!

Instinctul. – Când casa arde, uiți până și să prânzești. – Da, dar recuperezi după aceea, în cenușă.

Femeia învață să urască pe măsură ce nu mai știe să farmece.

Aceleași afecte au ritmuri diferite la bărbat și la femeie: de aceea bărbatul și femeia nu mai încetează de a se înțelege greșit.

În spatele întregii lor vanități personale, femeile își păstrează întotdeauna disprețul lor impersonal – față de „femeie”.

Inimă înlănțuită, spirit liber. Dacă îți pui inima bine în lanțuri și o ții prizonieră, îi poți acorda spiritului tău multe libertăți, am mai spus-o. Dar nu mai crede ni-meni, în afara celor care o știu deja...

De persoanele foarte inteligente prinzi a te îndoi, în momentul în care încep să se fâstâcească.

Experiențele îngrozitoare te fac să te întrebi dacă cel care le trăiește nu este el însuși îngrozitor.

Oamenii gravi și melancolici devin mai ușor și ajung uneori la propria lor suprafață, tocmai prin ceea ce îi împovărează pe ceilalți, prin ură și dragoste.

Atât de rece, de înghețat, încât, de-l atingi, îți arzi degetele! Orice mână care-l atinge se sperie! – Și tocmai de aceea unii îl cred incandescent.

Cui nu i s-a întâmplat, măcar o dată, să se sacrifice pe sine – de dragul bunului său renume?

În jovialitate nu există nici urmă de ură împotriva oamenilor, tocmai de aceea, însă, prea mult dispreț față de ei.

Maturitatea bărbatului: asta înseamnă să fi regăsit seriozitatea pe care, copil fiind, o aveai pe când te jucai.

Să-ți fie rușine de imoralitatea ta: iată o scară la ca-pătul căreia îți este rușine de moralitatea ta.

Cum? Un om măreț? Eu nu îl văd decât pe actorul propriului său ideal.

Dacă ne dresăm conștiința, ea ne va săruta și ne va mușca în același timp.

Spune cel dezamăgit – „Mi-am aplecat urechea să ascult ecoul, și am auzit numai laude”.

Față de noi înșine, ne arătăm mai naivi decât suntem: în felul acesta ne odihnim de semenii noștri.

Astăzi, cel pătruns de cunoaștere s-ar bucura să se simtă ca încarnarea animală a lui Dumnezeu.

Descoperindu-se la rându-i iubit, îndrăgostitul ar trebui să se trezească la realitate în ceea ce o privește pe persoana iubită. „Cum? E ea atât de modestă, încât să te iubească chiar și pe tine? Sau atât de proastă? sau – sau”.

Primejdia ascunsă în fericire – „De acum, totul îmi este pe plac, de acum iubesc orice destin – cine are chef să fie destinul meu?”.

Nu dragostea lor de oameni, ci neputința dragostei lor de oameni îi împiedică pe creștinii de astăzi să ne ardă pe rug.

„Spiritul liber, slujitorului religiei cunoașterii”, – *pia fraud* îi repugnă încă și mai mult (îi repugnă „religiei” sale) decât *impia fraud*. De aici, profunda lui incomprehenșiune față de biserică, inerentă tipului „spirit liber” – ca lipsa *lui* de libertate.